

D • N

4/2 1949

Socialdemokraterna och folkomröstningen

Vid 1917 års programrevision infördes krav på folkomröstning i det socialdemokratiska partiets program: "Den folkliga självstyrelsen utbygges genom införande av folkomröstning." Frågan tillerkändes stor principiell betydelse. Partistyrelsen såg i institutet "ett nödvändigt komplement till det representativa systemet hos ett folk som vill leva under full självstyrelse. Det kommer i sin tillämpning att innebära en viktig hävstång till höjande av folkets politiska upplysning samt är ett naturligt uttryck för den fostran till självansvar, vars betydelse framhålles i partiets allmänna grundsatser." Man betonade också att det representativa systemet, även om det vore alltigenom demokratiskt, inte alltid gav säkerhet för att folkflertalets mening bleve bestämmande. Rätt att begära folkomröstning i en fråga borde tillkomma "ett så stort antal politiskt röstberättigade att dessa kunna anses ge uttryck åt en allmän önskan inom nationen". Folkomröstning borde vara möjlig ej blott i fråga om av riksdagen antagna lagar utan också beträffande förslag som framställdes av en större väljargrupp; genom dylikt folkinitiativ skulle väljarna beredas tillfälle att fatta beslut även mot riksdagens vilja.

Genom 1922 års grundlagsändring fick vi ett slags folk-

omröstning. Men dels skulle sådan omröstning äga rum endast efter riksdagsbeslut, dels var dess resultat inte bestämmande för avgörandet av vederbörande fråga — beslutanderätten låg kvar hos riksdagen. Denna s. k. rådgivande folkomröstning motsvarade uppenbarligen inte vad det socialdemokratiska partiet tänkt sig. För övrigt blev den snart utan all praktisk betydelse; endast en folkomröstning anordnades enligt den nya bestämmelsen, i fråga om rusdrycksförbud år 1922.

Under de senaste åren har folkomröstningsproblemet ånyo fått aktualitet. Helt naturligt: landet har i realiteten styrts av ett parti, och ett behov har uppstått att vid vissa särskilda tillfällen konstatera om detta partis beslut verkligen överensstämmer med folkmajoritetens uppfattning. Vid 1948 års riksdag kom frågan upp genom motioner, och man beslöt enhälligt och utan debatt i kamrarna en utredning om införande av nya former av folkomröstning. Av debatten i pressen framgick klart att socialdemokraterna nu stod högst kallsinniga till denna utvidgning av folkstyrelsen. På det hållet talades inte längre om institutets betydelse för den politiska upplysningen, om folkets fostran till självansvar eller om faran för att även i en demokratisk riksdag fattade beslut strider mot folkflertalets vilja. Partiet hade makten, och det var inte längre intresserat av demokratiska författningsreformer.

Hur stor denna kallsinnighet är framgår av att trots riksdagens enhälliga önskan någon utredning inte påbörjats. Från regeringshåll har inte ens någon sådan utredning ställts i utsikt; i stället har underlåtenheten att följa riksdagens direktiv försvarats med allmänna talesätt om myckenheten av utredningar. Dessa talesätt verkar särskilt falska i detta fall. Socialdemokratin har sannerligen inte visat någon rädsla för utredningar och kommittéer, lika litet som för inrättande av halvpermanenta kommissioner och nya ämbetsverk. Här till kommer att det huvudsakliga utredningsarbetet i folkomröstningsfrågan redan verkstälts i samband med 1922 års reform. Det vore ett enkelt och föga tidskrävande arbete för en eller ett par sakkunniga att lämna en översikt av utvecklingen i utlandet sedan 1922 och att utarbeta förslag till nya grundlagsbestämmelser i ämnet.

Den verkliga orsaken till regeringens undanskjutande av saken är tydligen en annan. Då socialdemokratin regerar är allt gott och väl. Man påstår

att folket står bakom varje särskilt beslut, ja, man påstår rent av att folkmeningen framdriver de särskilda besluten. Visserligen tas denna förkunnelse inte så allvarligt av förkunnarna själva; typiskt är att hr Wigforss häromdagen i ett anfall av riskabel uppriktighet förklarade att han naturligtvis med folkviljan blott menade den vilja som folket borde ha — alltså folkviljan är detsamma som hr Wigforss vilja. Men så länge man har majoriteten och makten är spelet möjligt.

Och dock visar de senaste årens erfarenheter riktigheten av socialdemokratin ståndpunkt år 1917. Gång efter annan har, det kan med säkerhet påstås, folkmeningen varit en annan än regeringens och riksdagsmajoritetens. Ett stort antal väljare röstar, väsentligen av tradition och falsk solidaritet, med socialdemokrati-

ten trots att de i viktiga punkter ogillar dess politik. Folket vill samregering, icke enpartiregering, folket är mot socialiseringsplanerna och den av ideologiska skäl över hövan utvidgade regleringsapparaten — där har vi några exempel på motsättningar mellan riksdagsmajoritet och folkmajoritet i centrala frågor. En sådan motsättning mellan den politik som förs och den politik som folket önskar föreligger också beträffande själva folkomröstningen. Folket önskar en utvidgning av folkstyrelsen, riksdagen uttalar sig enhälligt i denna riktning, men regeringen är överksam och ovillig — den talar gärna om folkviljan i hr Wigforss mening, men den har ingen lust att undersöka hur denna folkvilja i verkligheten ställer sig till dess politik i väsentliga frågor.

Misschessa

4/2 - 14/2